

การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นกับลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสาน The Local Product Design with Motifs Cultural Khmer in Northeast

กุลจิต เสงгна*
Kulajit Sengna*

สาขาศิลปกรรมพื้นถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Local Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

Received: 15 June 2020

Accepted: 25 May 2021

บทคัดย่อ

การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นกับลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสาน จากการศึกษาและทดลองคิดค้นหาเทคนิคและวิธีการเพื่อเป็นแนวทางสู่การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นใหม่โดยใช้ลวดลายของวัฒนธรรมเขมรในอีสานเฉพาะที่ได้จากเทวรูปที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดแสดงศิลปะเขมร มาเป็นข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้ชุมชนในพื้นที่เขตจังหวัดอุดรธานีมีส่วนร่วมให้การสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบชุดนี้ จึงได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นจำนวน 5 ชุดรวม 25 ชิ้น รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีการใช้งานที่หลากหลาย โดยได้นำเทคนิคสมัยใหม่บางประการมาใช้ร่วมกับวิธีการแบบเดิม จนได้เป็นงานออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแบบร่วมสมัยสอดคล้องกับแนวคิดวิธีการออกแบบจากปรัชญาตะวันตก ที่เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่ารูปทรงและแนวคิดปรัชญาตะวันออกที่เน้นพื้นที่ว่าง และความเรียบง่ายตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จากการศึกษาจึงได้ข้อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบลวดลายจากเครื่องทรงเทวรูปของวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน พบว่าการออกแบบด้านเทคนิคในแบบเดิม คือการสกัดทำให้เกิดรูปแบบลวดลายผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกรูปแบบลวดลายที่ปรากฏใน 3 สมัยด้วยกันคือ ศิลปะปาปวน ศิลปะนครวัด ศิลปะบายัน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนศิวารมณ์ ส่วนรัตพระองค์ และส่วนกรองคอ จากรูปทรง 3 มิติ มาสู่รูปแบบ 2 มิติ ทางด้านแนวคิดได้ใช้แรงบันดาลใจ เรื่องความเชื่อในรูปแบบ

* ผู้ประสาน: กุลจิต เสงгна
อีเมลล์: P-omid@hotmail.com

ลวดลายที่ปรากฏในส่วนเทวรูป เปรียบได้กับการสักการะเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ตามความเชื่อแบบฮินดูคติ ผ่านกระบวนการออกแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบลวดลายในแต่ละส่วนให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแบบร่วมสมัยใหม่

2. ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น คือ สิ่งสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ ดังนั้นในการออกแบบจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ได้แก่ ประโยชน์ใช้สอย (Useful or Function) ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในแต่ละชุด มีความแตกต่างด้านประโยชน์ใช้สอยที่ต่างกันตามลักษณะการใช้งานและรสนิยมของผู้ใช้ในแต่ละคน ความงามทางศิลปะ (Sense of Beauty) ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นทั้ง 5 ชุดนี้มีคุณค่าความงามทางศิลปะที่ชัดเจน เนื่องด้วยผู้วิจัยนำเอารูปแบบลวดลายในวัฒนธรรมเขมรมาใช้ในการจัดวางลงบนผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในแต่ละชิ้นลวดลาย แต่ละชิ้นมีท่วงทำนองและจังหวะที่ผสมกลมกลืนระหว่างอดีตและปัจจุบันได้อย่างลงตัว

3. การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มชุมชนในพื้นที่เขตจังหวัดอุดรธานี จำนวน 5 กลุ่ม 5 ชุด ผลงานทำให้ได้สื่อสารเรื่องราวข้อมูลประวัติศาสตร์ศิลปะอีสานได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: ออกแบบผลิตภัณฑ์, พื้นถิ่น, ลวดลาย, วัฒนธรรมเขมรในอีสาน

Abstract

The research entitled The Local Product Design with Khmer Cultural Motifs in Isan was examined and experimented to discover techniques and processes as guidelines for creation of new local products. Typical Khmer cultural motifs acquired from idols displaying in Khmer cultural museums were used as data for this study. The locals in Udon Thani Province were also asked to participate in creation of these products, leading to five product categories divided into 25 pieces. Patterns of these products were with various applications which the combination of some modern techniques and original means were included. Therefore, the local products designed were as contemporary products

in accordance with: concepts of western philosophical design focusing on utility rather than shapes, concepts of eastern philosophical design emphasizing on empty space, and simplicity as nature. Results revealed that:

1. Characteristics of motifs acquired from Khmer cultural idols in Isan were designed using original means – in other words, there was extraction to form motifs. Motifs from three eras, i.e. Papuan Art, Angkor Wat Art, and Bayon Art divided into three parts, i.e. headdresses, belts, and necklaces were copied and extracted from three-dimension shape to two-dimension shape. Inspiration of this design was from belief in motifs shown in idols, referring to paying homage to gods of Brahmanism according to ideal belief. Each part of the motifs was analyzed and synthesized to gain contemporary local products.

2. Factors influencing local product creation and problems of local product design were found related to humans. Consequently, designing these products was necessary to consider about: its usefulness or functions since each category of the products had been different in utility and humans' taste, sense of beauty because all the five product categories were with explicit art beauty as shown in the products' Khmer cultural motifs combined with the past and the present perfectly.

3. The design of these local products was a model for the locals in five communities of Udon Thani Province. All the five product categories conveyed Isan historical art more explicitly. In addition, it was also guidelines for conserving and developing local products sustainably and enduringly.

Keywords: The Local, Product Design, Motifs, Cultural Khmer in Northeast.

บทนำ

ลวดลายยุคสมัยวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสานถือเป็นงานศิลปกรรมยุคหนึ่งที่เป็นจำนวนมากหรือตลอดจนพบได้โดยทั่วไปในประเทศไทย จากการศึกษาที่ผ่านมาจึงพอสรุปได้โดยภาพรวมของงานศิลปกรรมคือปราสาทหิน เทวรูป และเครื่องประดับ อันสะท้อนให้เห็นสภาพในอีสานได้เป็นอย่างดีจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งแต่ละแห่งที่ปรากฏหลักฐานศิลปกรรมเทวรูป เครื่องประดับดังกล่าวมีมากมายกระจัดกระจาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเอาเฉพาะในขอบเขตอีสานทั้งหมดที่ปรากฏภาพเครื่องทรงประดับที่มีลวดลายเพื่อนำมาใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยเช่นกันเมื่อเทียบกับทั่วทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ

อีสาน คือกลุ่มเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 19 จังหวัด พื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาหลายพันปีนับจากช่วงยุคหินเก่าจนถึงสมัยวัฒนธรรมทวารวดี เมื่อพุทธศาสนาได้เข้ามารวมถึงการแผ่เข้ามาพร้อมกัน อีกฝั่งทางประเทศกัมพูชาในปัจจุบันคือ วัฒนธรรมจากศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ ในการศึกษาได้พบหลักฐานวัฒนธรรมเขมรเป็นจำนวนมากในภาคอีสานโดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างประเภทศาสนสถาน ปราสาทหินที่เป็นงานอันโดดเด่นในวัฒนธรรมเขมร

อย่างไรก็ดี เมื่อศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามามีบทบาทต่อความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในพื้นที่นั้น ได้ปรับเปลี่ยนหันไปนับถือตามคำสั่งสอน ความเชื่อ การปฏิบัติและอีกมากมายซึ่งพบได้จากงานประดับตกแต่งลวดลายของงานศิลปกรรมลวดลายในยุคดังกล่าวย่อมปรากฏในมิติสังคมสภาพการดำรงชีวิต ยกตัวอย่าง ภาพจากปราสาทหิน เทวรูปและแผ่นดินเงิน ล้วนมีลวดลายประดับทั้งสิ้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มลวดลายจากเครื่องทรงของเทวรูปทั้งหมดที่ปรากฏในเขตพื้นที่อีสานดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งเลือกเอาเฉพาะกลุ่มรูปแบบเฉพาะร่วมและรูปแบบเฉพาะของลวดลายจากเครื่องทรงสมัยวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น การออกแบบผลิตภัณฑ์กับลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสานที่ทำการศึกษาในครั้งนี้โดยภาพรวมแล้วพบหลักฐานเป็นจำนวนมาก แต่มีความแตกต่างทางด้านรายละเอียดพอสมควร ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการตรวจสอบรูปแบบลวดลายของเครื่องทรงที่มีลักษณะร่วมและรูปแบบลวดลายเฉพาะ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์อีกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยผ่านชิ้นงานการออกแบบก่อนำเนืองความรู้และวิวัฒนาการในศาสตร์ของศิลปะและการออกแบบโดยมี

กลุ่มชาวบ้านในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดอุดรธานี เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการผลิตสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ทราบถึงวิถีคิดและการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งบันดาลใจจากเครื่องทรงในสมัยวัฒนธรรมเขมร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบลวดลายจากเครื่องทรงวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน ทั้งทางด้านเทคนิค แนวคิดและกระบวนการการออกแบบวิเคราะห์รูปแบบ เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการการสืบเนื่องของแต่ละแหล่งเพื่อนำมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเป็นแนวทางสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่มีผลต่อการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พัฒนาการและการผลิตผลกระทบตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงประการใดของออกแบบผลิตภัณฑ์ในมิติใหม่ โดยนำความเชื่อมโยงจากคติความเชื่อเดิมผสมผสานความเชื่อใหม่สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์

3. เพื่อบันทึกข้อมูลแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ศิลปะอีสานในอดีต ที่เคยมีการสืบเนื่องทางงานช่าง เป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากดินพื้นบ้านให้ยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล เอกสาร ผลงานการศึกษาค้นคว้าและตำราที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมเขมรอีสานรวมทั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน รวมทั้งข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ การศาสนาที่โยงใยกับช่วงระยะเวลาที่เริ่มปรากฏของลวดลายจากเครื่องทรงศิลปกรรมสมัยวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน

2. ภาคสนาม ออกสำรวจภายหลังจากการศึกษาข้อมูลที่ปรากฏลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสาน รวมถึงที่เกี่ยวข้องในประเทศกับรูปแบบลวดลายศิลปกรรม วัฒนธรรมเขมรในอีสาน บันทึกภาพ คัดเส้นตลอดจนองค์ประกอบที่สำคัญๆ ในแต่ละแห่ง และคัดลอกเป็นลายเส้นเพื่อนำมาอธิบาย

3. ประมวลข้อมูลจากงานภาคสนามและเอกสารทางประวัติศาสตร์ร่วมกันโดยอยู่ภายในขอบเขตของประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะรูปแบบ ส่วนประดับตกแต่งลวดลายเครื่องทรง ตลอดจนที่มาแหล่งบันดาลใจ การสืบทอด การสืบเนื่อง และแนวคิด เป็นต้น

4. สังเคราะห์ สรุปลักษณะประายผล วิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสาน

5. ภายหลังจากได้รูปแบบเฉพาะของลวดลายจากเครื่องทรงวัฒนธรรมเขมรในอีสานแล้ว ออกแบบทางแนวทางการสร้างสรรค์ของงานออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตเป็นแนวทางต้นแบบจริง ลงพื้นที่พบกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่เลือกมา 5 ท่าน เพื่อสร้างสรรค์ตามแบบร่างไม่น้อยกว่าท่านละ 5 ชิ้นผลงาน

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบลวดลายวัฒนธรรมเขมรในอีสานได้เลือกเฉพาะลวดลายเครื่องทรงเทวรูปของเขมรในเขตอีสานทำให้ได้รูปแบบลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะร่วมและลวดลายเฉพาะโดยศึกษาจากเทวรูปจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานเป็นหลักแบ่งออกเป็น 9 รูปแบบตามวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชา แต่หลักฐานในเขตอีสานมีด้วยกัน 3 รูปแบบ ได้แก่ ศิลปะบาปวน ศิลปะนครวัด ศิลปะบายน ทำการวิเคราะห์รูปแบบลวดลายเครื่องทรงจากเทวรูป เพื่อนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 5 ชุดดังนี้

1. รูปแบบลวดลายเครื่องทรงเทวรูปในวัฒนธรรมเขมรสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น

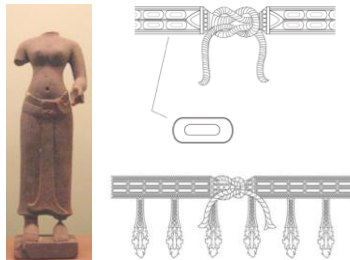
พบเป็นหลักฐานอย่างชัดเจนในส่วนรูปแบบลวดลายสรุปได้เป็น 3 สมัยได้แก่ ศิลปะบาปวน ศิลปะนครวัด ศิลปะบายน ลวดลายออกมาเป็น 2 มิติเพื่อให้ง่ายต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นดังนี้

1.1 ศิลปะบาปวน ปรากฏรูปแบบลวดลายเครื่องทรงในส่วนของศิราภรณ์มีลักษณะคล้ายดอกกลมมีกลีบเรียงซ้อนกันหลายแฉก รัศมีพระองค์คล้ายคล้ายเม็ดพลอย กรองค้อมีลักษณะประดับโดยรอบคล้ายเม็ดพลอยตรงกลางเป็นดอก 4 กลีบพร้อมทั้งมีการห้อยพวงอุบะเป็นแนวยาว (ภาพที่ 1)

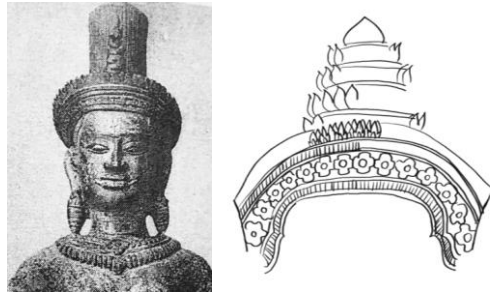
ภาพที่ 1 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะปะปาปวน ในส่วนศิราภรณ์เขมร
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุบลราชธานี

ลวดลายเครื่องแสดงให้เห็นถึงการจัดองค์ประกอบของลวดลายแบบเท่ากันทุกด้าน ทำให้เกิดความโดดเด่นชัดเจนตรงบริเวณดอกสี่แฉก และการตกแต่งลวดลายคล้ายอุบะห้อยปลายเพื่อเป็นการเน้นเส้นนำสายตาบริเวณปลายของลวดลาย มีขนาดใหญ่กว่าด้านบนของลาย อีกทั้งลวดลายคล้าย อุบะตรงกลาง มีรูปแบบของลวดลายที่แตกต่างจากลายอื่น (ภาพที่ 2)

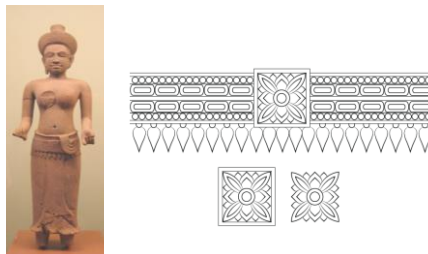
ภาพที่ 2 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะปะปาปวน ในส่วนรัดพระองค์เขมร
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิมาย

1.2 ศิลปะนครวัด ปรางค์รูปแบบลวดลายเครื่องทรงในส่วนของศิราภรณ์ รัดพระองค์ กรองคอมีลักษณะคล้ายงานในประเทศกัมพูชา (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะนครวัดในส่วนศิวารมณ์ จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย
ที่มา: หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2533)

ลวดลายแสดงถึงลักษณะการจัดองค์ประกอบแบบเท่ากันทุกด้าน โดยมีการจัดเรียงลวดลายแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนฐานกับส่วนปลายด้านบน ส่วนฐานลวดลายมีการแบ่งเป็นเส้นแนวนอน กั้นแนวตั้งบริเวณตรงกลางดอกสี่แฉกมีการแบ่งเป็นวงกลม ส่วนบริเวณขอบบนและขอบล่างของลวดลาย ได้แบ่งเส้นในลักษณะเป็นแนวตั้งแบบเรียงถี่กันใช้เส้นแนวนอนมาเป็นตัวจบปิดกั้นลาย และที่ปลายด้านบนของลวดลายนี้ ได้สร้างลวดลายทรงสามเหลี่ยมคล้ายทรงดอกบัวหรือกระจัง (ภาพที่ 4)

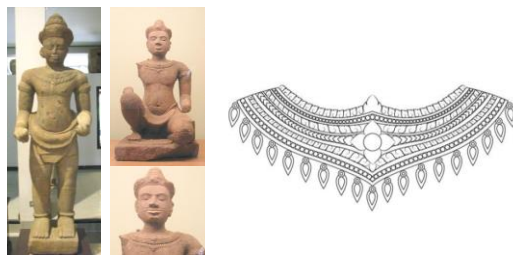
ภาพที่ 4 เครื่องทรงและการถอดลายเส้นเทวรูปศิลปะนครวัดในส่วนศิวารมณ์
ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย

ลวดลายที่ 1 ด้านบนแบ่งลักษณะของลวดลายเป็นจังหวะแบบซ้ำๆ กัน โดยมีการใช้เส้นนอนและเส้นตั้งเป็นตัวกำหนดพื้นที่ว่างของลวดลายในส่วนฐานของลายมีการแบ่งพื้นที่ตรงกลางให้ใหญ่กว่าส่วนอื่นและรูปแบบการจัดวางลวดลายเป็นแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส บิดปลายแหลมแบ่งดอกเป็นสี่แฉกกลีบทรงดอกคล้ายดอกบัว มีเส้นนอนชั้นแล้วมีการจัดเรียงวงกลม

ขนาดเท่าๆ กัน ปิดลวดลาย ก่อนที่จะจัดวางลวดลายด้านบน ลายด้านบนมีลักษณะคล้าย ดอกบัวทรงสามเหลี่ยมเรียงกันแบบซ้ำๆ ปลายด้านบนกลืนหายไปใวอากาศเพื่อความกลมกลืนของลวดลาย

ลวดลายที่ 2 มีการแบ่งจัดวางองค์ประกอบโดยใช้เส้นแนวนอนและแนวตั้งเช่นกัน แบ่งเป็นส่วนฐานและส่วนปลายด้านบนบริเวณส่วนฐานของลวดลาย แบ่งเป็นแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัสปิดปลายแหลมแบ่งดอกเป็นสี่แฉกกลีบทรงดอกคล้ายดอกบัวเช่นกัน แต่ขนาดดอกจะใหญ่กว่าและทำให้เห็นแนวเส้นเฉียง ปลายด้านบนของลวดลายมีลักษณะคล้ายดอกบัวทรงสามเหลี่ยมเรียงกันแบบซ้ำๆ ปลายด้านบนกลืนหายไปใวอากาศ เพื่อความกลมกลืนของลวดลาย แต่มีการใช้ลายคล้ายพุ่มีสลับระหว่างการจัดวางลายทำให้เห็นการแบ่งลวดลายที่ชัดเจน

รูปแบบลวดลายส่วนนี้ แสดงลักษณะการจัดองค์ประกอบแบบเท่ากันทุกด้าน โดยมีการแบ่งลวดลายส่วนบนและส่วนปลาย เนื่องจากเป็นส่วนรัดพระองค์ ดังที่สังเกตได้จากลวดลายในศิลปะบาปวน โดยตรงส่วนปลายจะห้อยแหลมย้อยลงมา ลายส่วนบนแบ่งเป็นเส้นแนวนอนและแนวตั้งมีการใช้รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า กับวงกลมมาเป็นการจัดวางแบบขัดแย้งกันแต่กลมกลืนกัน บริเวณตรงกลางของลวดลายใช้สี่เหลี่ยมจัตุรัส มาเป็นการกำหนดจุดสนใจของลวดลายแบ่งด้านในเป็นกลีบดอกสี่แฉกแบบทแยง แล้วจึงมีการซ้อนกลีบดอกทำให้มีความชัดเจนของลวดลาย ปลายปิดขอบด้านล่างมีลักษณะคล้ายหยดน้ำแบบดั่งตั้งต้องการคล้ายให้ลวดลายกลืนหายไปใวอากาศด้านล่าง (ภาพที่ 5)

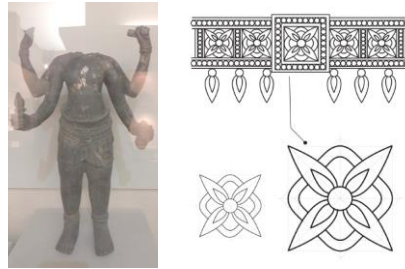

ภาพที่ 5 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะนครวัดในส่วนกรองคอ

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิมาย

ลวดลายดอกสี่แฉกขนาดใหญ่กว่าลวดลายโดยรอบทำให้ชิ้นงานมีจุดสนใจและเด่นชัด ส่วนปลายของลวดลายมีลักษณะคล้ายหยดน้ำกลืนหายไปใวอากาศ เว้นพื้นที่ว่างช่วงจังหวะของลวดลายทำให้ดูไม่ทึบจนเกินไป

ลวดลายมีการผสมระหว่างรูปร่างวงกลมและรูปร่างคล้ายกลีบดอกบัวมีวงกลมขนาดใหญ่และวงกลมขนาดเล็ก บริเวณตรงกลางใช้รูปแบบของดอกสี่กลีบปลายแหลมมาประดับ ทำให้ได้รูปแบบลวดลายที่มีทั้งการจัดแบบซ้ำกัน และเน้นตรงจุดกึ่งกลางของลวดลายทำให้เกิดความชัดเจนของรูปแบบมากขึ้น (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะแบบบายนในส่วนรัตพระองค์
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์

1.3 ศิลปะบายน ลวดลายดอกสี่กลีบแบ่งตัดเฉียงและมีการจัดเรียงวงกลมโดยรอบของของกลีบ เพื่อทำหน้าที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ให้ลวดลายมีความชัดเจนมากขึ้น

มีการใช้เส้นโค้งลากตัดกันทำให้เกิดจุดกึ่งกลางของลวดลายในมุมกว้าง การสร้างลวดลายใช้หลักการจัดองค์ประกอบแบบเท่ากันทุกด้านทำให้เกิดความสมดุล การแบ่งชั้นของลวดลาย มีการกำหนดขนาดจากเล็กไปขนาดใหญ่ เพื่อดึงจุดรวมสายต้ามายังจุดกึ่งกลางของลวดลายที่เป็นดอกสี่แฉกเรียงซ้อนกัน ทำให้เกิดการเน้นสร้างจุดสนใจของลายได้อย่างชัดเจน (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 เครื่องทรงเทวรูปศิลปะแบบบายนในส่วนรัตพระองค์ จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ประเทศ
กัมพูชา

ที่มา: Jessup (2006)

การจัดองค์ประกอบแบบเท่ากันทุกด้านแบ่งช่วงชั้นภายในของลวดลาย มีการกำหนดขอบพื้นที่ว่างแล้วสร้างลายวงกลมเรียงกันแบบเท่ากัน ส่วนบริเวณภายในมีการแบ่งลวดลายโดยเน้นตรงจุดกึ่งกลางของลายให้มีความโดดเด่น ลวดลายนี้มีการใช้ประโยชน์ในส่วนบริเวณลำคอลงมาทรวงอก จึงได้วางลวดลายเชื่อมต่อลงมาทรวงอกปิดด้วยลวดลายแบบแบ่งกลีบในแนวเส้นโค้งปลายแหลม

ลวดลายศิลปะเขมรทั้ง 3 สมัยนี้มีลักษณะเฉพาะร่วมในเรื่องการจัดองค์ประกอบที่เท่ากันทุกด้านแบบสมดุล มีแบบแผนระบบระเบียบวิธีการ ส่วนลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะปรากฏที่บริเวณลวดลายตรงกึ่งกลางคือดอกสี่กลีบ ทั้งนี้มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปในส่วนของกลีบดอกบ้าง เช่น แบบสี่กลีบไม่ซ้อนชั้น และแบบสี่กลีบซ้อนชั้น

2. การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลส่วนคุณลักษณะของรูปแบบลวดลายจากเครื่องทรงของเทวรูปวัฒนธรรมเขมรที่พบในภาคอีสานทั้งทางด้านเทคนิค แนวคิดและกระบวนการออกแบบ จึงได้เลือกรูปแบบลวดลายเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นโดยกำหนดกลุ่มชาวบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดอุตรธานี จำนวน 5 คนๆ คนละ 5 ชิ้นผลงาน โดยได้นำปรัชญาแนวคิดของนักออกแบบตะวันตกในกลุ่มเบาเฮาส์ “Less is more” (เอกชาติ จันอุไรรัตน์, 2551) ถือได้ว่าเป็นแนวคิดและแนวทางการออกแบบที่ยังคงเป็นอมตะมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาแนวคิดนักออกแบบตะวันออกในเรื่องพื้นที่ว่างและสัญลักษณ์ต่างๆ ภายใต้ปริมาตร รูปทรง และเส้นสายที่เรียบง่ายผ่านความสะอาดสว่างและสงบ จากปรัชญาแนวคิดแบบตะวันออกกับมุมมองปรากฏการณ์ธรรมชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาผสมผสานสอดคล้องกับแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นให้เกิดความร่วมมือโดยแบ่งออกเป็นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นได้ 5 ชุดดังนี้

2.1 ผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่อมพิมพ์ลาย

ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบ ต้นแบบ ผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่อมพิมพ์ลาย จำนวน 5 ชิ้น เนื่องด้วยกระเป๋าย่อมในสมัยศิลปะเขมรผู้คนได้มีการออกเดินทางเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไปยังที่ต่างๆ ต้องอาศัยถุงหรืออุปกรณ์ใส่ข้าวของเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีพ อีกทั้งลักษณะของย่ามก็มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายแม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ก็ปรากฏการใช้งาน เห็นถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องในส่วนการใช้งานนี้ จึงได้เลือกที่จะออกแบบกระเป๋าย่อม โดยได้เลือกรูปแบบ

ลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะร่วมและลักษณะเฉพาะมาใช้พิมพ์ลวดลายในเทคนิควิธีการแบบสมัยใหม่ (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 ต้นแบบกระเป๋าย่อมลวดลายจากเครื่องทอรูปศิลปะบาปวน และศิลปะแบบบายน

2.2. กระเป๋าผ้าพิมพ์ลาย

จากการศึกษาของ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูรย์, 2527) กล่าวว่า หลักการออกแบบมิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่เป็นเพียงแนวทางของความคิดสำหรับผู้ออกแบบ เพื่อสร้างงานศิลปะให้มีรูปแบบตามที่จินตนาการไว้ การออกแบบโดยเฉพาะในด้านเกี่ยวกับการสนองความต้องการของมนุษย์ งานนั้นจะต้องออกมาจากความมุ่งหมายที่วางไว้ รูปทรงของแบบมาจากหน้าที่หรือความมุ่งหมายในการใช้ (Form Follows Function) คำว่าหน้าที่ใช้สอย มีความมุ่งหมายเป็นสองนัย คือ การใช้สอยเพื่อผลความสุขสบายทางกายอย่างหนึ่งและมุ่งหมายทางคุณค่าศิลปะเพื่อความสุทางใจอย่างหนึ่ง ดังนั้นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นประเภทกระเป๋าผ้านี้จึงได้ออกแบบมาเพื่อนำมาใช้ในงานเพื่อช่วยลดสภาวะโลกร้อนทางหนึ่ง และอีกทางเพื่อสื่อสารการออกแบบร่วมสมัยที่แสดงออกถึงแนวคิดการนำลวดลายศิลปะเขมรมาประยุกต์ใส่ลงในงานออกแบบกระเป๋าผ้าเพื่อเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันให้ดำรงอยู่ สีของลวดลายใช้สีเขียวแบบสำริด สีนํ้าตาลจากเทวรูป สีทองจากเครื่องประดับเพื่อความสุและคุณค่าทางศิลปะบังเกิดแต่ผู้ใช้ (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 ต้นแบบกระเป๋าผ้าลวดลายจากเครื่องทรงเทวรูปศิลปะบาปวน และศิลปะแบบบายน

2.3. ผ้าพันคอมัดย้อมครามเทคนิคเย็บสร้างลวดลาย

แนวคิดรวบยอดกับการอุปมาอุปไมย โดยนักคิดกลุ่มตีคอนสตรัคชัน กล่าวว่า คำใดคำหนึ่งในแต่ละคู่จะมีความสำคัญหรือมีคุณค่าที่ดีกว่าอีกคำหนึ่งเช่น มีด-สว่าง สวย-น่าเกลียด ดำ-ขาว เป็นต้น นักออกแบบได้หาจุดกึ่งกลางระหว่างความขัดแย้งหรือตรงข้ามกันโดยใช้การผสมผสานการซ้อนทับให้สามารถกลมกลืนอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัวปริมาณของความแตกต่างจึงดูเท่ากันไม่มีอะไรโดดเด่นกว่ากันจึงเป็นที่มาของการออกแบบผ้าพันคอมัดย้อมครามเทคนิคเย็บสร้างลวดลายศิลปะบาปวน ศิลปะนครวัดและศิลปะแบบบายน โดยเลือกนำส่วนของลวดลายที่เป็นลักษณะดอกไม้แฉกแบบชั้นเดียวกับดอกไม้แฉกแบบซ้อนชั้น มาสร้างสรรค์เป็นลวดลายลงบนผืนผ้าโดยใช้เทคนิคการย้อมครามทำให้เกิดงานร่วมสมัยสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง มีด-สว่าง แสดงถึงความขัดแย้ง (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 ต้นแบบผ้าพันคอมัดย้อมครามลวดลายจากเครื่องทรงเทวรูป

ศิลปะบาปวน และศิลปะแบบบายน

2.4 จักสานพัด

แนวคิดของวัฒนธรรมการออกแบบที่เป็นอิสระ ยึดหยุ่น ด้วยการค้นหาเอกลักษณ์ของสังคมและสัญลักษณ์ทางวัตถุที่ถ่ายทอดแทนอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ “เมมphis สไตล์ (Memphis style)” ก่อกำเนิดมาจากความรู้โดยสันชาตญาณและจินตนาการที่สนองความต้องการทางจิตใจและกายภาพในการลิ้มรสประสาทสัมผัสที่ยั่ววนชวนหลงใหลมีชีวิตชีวา และแนวคิดประโยชน์ใช้สอยด้วยดีไซน์ที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารขยายพรมแดนทางพฤติกรรมของมนุษย์ (เอกชาติ จันอุไรรัตน์, 2551) โดยผ่านการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์จักสานประเภทพัด โดยนำลวดลายดอกไม้แบบสีเหลี่ยมมาใช้เป็นแรงบันดาลใจโดยใช้เทคนิคการจักสานลายสองสลับลายเขมรคู่สีที่นำมาใช้เป็นสีที่มีความสัมพันธ์กับในช่วงสมัยนั้นเช่น สีดำสลับเขียว สีแดงสลับดำ สีเปลือกมะขามสลับทอง สีดำอาจมาจากสีของภาชนะเคลือบดินเผาสีดำ สีเปลือกมะขามอาจมาจากสีของดินเผา สีทองอาจมาจากเครื่องทองในศิลปะเขมร จึงต้องการสื่อสารผ่านการออกแบบพัดในชุดนี้ ด้วยภาพสลับมีการใช้พัดประกอบ (ภาพที่ 11)

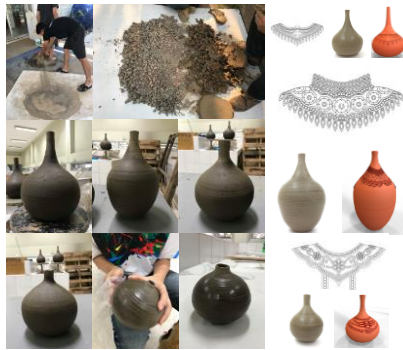

ภาพที่ 11 ต้นแบบพัดลวดลายจากเครื่องทรงเทวรูปศิลปะบาปวน และศิลปะแบบบายน

2.5 เครื่องปั้นดินเผาประเภทแจกัน

แนวคิดสไตล์ร่วมสมัย หมายถึงการผสมผสาน รูปแบบที่แตกต่างหลากหลายในช่วงเวลาเดียวกันเรียกว่าเป็นงานคอนเทมโพรารีหรือที่หลายคนรู้จักในชื่อว่า “งานร่วมสมัย” ลักษณะการสร้างสรรค์มีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่างของงานออกแบบร่วมสมัยในยุคแรกๆ เช่น การนำไม้ที่ปลูกในร่มมาประดับตกแต่งผนังก่ออิฐเปลือยหรือกรูหินธรรมชาติ การนำแสงสว่างเข้าสู่ภายในเน้นความโปร่งโล่งของการจัดวางและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักโดยพิจารณา

คุณค่าความงามที่เข้ากันโดยรูปแบบเป็นปัจจัยรองจากแนวคิดดังกล่าวได้นำมาออกแบบแจกันใส่ดอกไม้ มีขนาดสัดส่วนที่แตกต่างกัน โดยใช้เทคนิคขึ้นรูป ด้วยมือและขัดมันก่อนเผาดิบแบบโบราณ บริเวณผิวแจกันจะเขียนสีแดงจากดินเทศผสมกาวยกระถิน เพื่อสื่อให้เห็นถึงความร่วมสมัยจากความโบราณผสมความสมัยใหม่ เพื่อใช้ในการประดับตกแต่งภายในสถานที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 ต้นแบบแจกันจากดินพื้นบ้านลวดลายจากเครื่องทรงเวทูป
ศิลปะบาปวน และศิลปะแบบบายน

3. สรุปผลการวิเคราะห์การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น

ผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 5 ชุด ได้แก่ กระเป๋าย่อม กระเป๋าผ้า ผ้ามัดย้อมคราม จักสานพัด และแจกันดินเผา แต่ละชิ้นงานให้อารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างออกไปตามประโยชน์ใช้สอย

การออกแบบประเภทกระเป๋าย่อม โดยนำรูปแบบลวดลายส่วนศิริภรณ์ ส่วนรัดพระองค์ ส่วนกรองคอมาใช้สำหรับการออกแบบโดยใช้เทคนิคการพิมพ์ผ้ามีความแตกต่างจากกระเป๋าผ้าเนื่องจากกระเป๋าผ้าถูกออกแบบมาให้ใช้สำหรับใส่สิ่งของที่ต้องการการหยิบใช้งานอย่างง่ายกว่ากระเป๋าย่อม เพราะย่อมมีลักษณะที่สามารถสะพายคาดได้มีความพิเศษในเรื่องการสร้างบุคลิกเฉพาะตัวของผู้ใช้ซึ่งมีรสนิยมที่ต่างกัน อาจเนื่องด้วยลักษณะรูปแบบของย่อมสามารถคาดใช้งานใส่ลำตัวผู้ใช้ได้แต่กระเป๋าผ้าต้องถือหรือหิ้วทำให้การรับน้ำหนักต่างกัน

การนำลวดลายในศิลปะเขมรในเขตอีสานมาตกแต่งบริเวณด้านหน้ากระเป๋าย่อมให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจากอดีตที่ลวดลายเหล่านี้ปรากฏในลักษณะ 3 มิติ เพื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกภายในสู่ภายนอกได้อย่างปราณีตและเหมาะสม ในยุคปัจจุบันตามทฤษฎีการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่ได้สรุปเป็นแผนภาพในบทที่ 2 ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ประเภทผ้ามัดย้อมคราม ได้นำรูปแบบจากลวดลายส่วนศิริภรณ์ ส่วนรัตพระองค์ ส่วนกรองคามาใช้เป็น การออกแบบโดยใช้เทคนิคการมัดย้อมครามทำให้เกิดลวดลายใหม่ลงบนพื้นผ้า 5 ผืน 5 ลวดลายทำให้เกิดรูปแบบใหม่ที่แตกต่างออกไปจากเดิมเพื่อเป็นแนวทางสร้างคุณค่าในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ทั้งนี้ทั้งนั้นจะแตกต่างจากการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นประเภท จักสานพัต เนื่องจากการจักสานต้องเตรียมวัสดุอย่างไม่มีผิดตามขนาดที่กำหนด แล้วจึงทำการ ย้อมดอกกำหนดสีของดอกให้สอดคล้องกับเรื่องราวของศิลปะเขมรในเขตอีสานใต้

รูปแบบของพัตได้นำลักษณะของกลีบดอกสี่แฉกที่ปรากฏในลวดลายจากเครื่องทรง เทวรูป มาขึ้นลวดลายสามซัดสองซ้ามลายสามสลับลายเขมรเหมาะสมกับการพกพาในปัจจุบัน ซึ่งมีอากาศที่ร้อนทำให้หิบบ้างง่าย การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นประเภทแจกันวัสดุจากดิน พื้นบ้านจำนวน 5 ชิ้น มีขนาดที่ต่างกันไปเพื่อให้การจัดวางองค์ประกอบขณะใช้งานมีมิติมาก ขึ้น รูปแบบลวดลายส่วนกรองคอดูนำมาใช้ในการเขียนสีลงบนแจกันดินเผา ปรัชญาการ ออกแบบที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อมวลชนจากความเชื่อเดิมสู่ความเชื่อ ใหม่ ผสานกลมกลืนสอดคล้องเป็นหนึ่งในเดียวระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่สามารถแยกออกจาก กันได้เชื่อมต่อกันโดยเทคนิควิธีการแบบร่วมสมัย และการสร้างสมดุลระหว่างเก่าและใหม่

4. ผลกระทบจากการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนคือ

1. ปัจจัยด้านการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น มีการจัดองค์ประกอบของ ลวดลายแบบซ้ำๆ แต่มีการวางลวดลายให้มีความโดดเด่นบริเวณกึ่งกลางของลายทุกแบบแสดง ให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้คนในสมัยนี้เรื่องการวางทุกอย่างๆ มีระเบียบแบบแผน มีวิธีการที่ จัดการอย่างมีระบบคล้ายรูปแบบของตัวปราสาทหินที่วางแบบแปลนโบราณมาจากความเชื่อ แบบอุดมคติในเรื่องของเทพจึงมีลักษณะแปลนรูปแบบสมมาตร จึงได้นำประเด็นส่วนของ องค์ประกอบแบบสมมาตรนี้มาสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแบบร่วมสมัย

2. ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นชุดนี้มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้ รูปแบบลวดลายที่มีความ วิจิตรแสดงถึงคุณค่าของผู้ใช้ในขณะใช้งานนั้น เปรียบได้กับการได้บูชาเทพในศาสนาพราหมณ์ เพราะรูปแบบลวดลายโดยส่วนใหญ่แล้วมีลักษณะคล้ายดอกไม้และบางลวดลายก็มีลักษณะ คล้ายพลอย แสดงให้เห็นถึงรสนิยมของผู้ใช้ที่มีมากกว่าประโยชน์ใช้สอย

3. พัฒนาการด้านกระบวนการผลิต ที่มีผลต่อการออกแบบเนื่องจากพฤติกรรมของผู้ผลิตที่เป็นคนในพื้นที่ที่ต้องการผลิตชิ้นงานให้มีความรวดเร็วมากขึ้นสอดคล้องกับการดำรงชีพของผู้คนเหล่านั้น เครื่องมือบางอย่างอาจต้องปรับให้เข้ากับกระบวนการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปเช่น การออกแบบลวดลายใส่ลงบนกระเป๋าคาดได้ประยุกต์การใช้เทคโนโลยีการพิมพ์แทนการสกรีนแบบเดิมที่มีบทบาทอย่างมากในปัจจุบันและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาและทดลองคิดค้นหาเทคนิคและวิธีการมาใช้ร่วมกับวิธีการแบบเดิมจนได้เป็นงานออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแบบร่วมสมัยสอดคล้องกับแนวคิดวิธีการออกแบบจากปรัชญาตะวันตกที่เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่ารูปทรง และแนวคิดปรัชญาตะวันออกที่เน้นพื้นที่ว่างและความเรียบง่ายตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. คุณลักษณะของรูปแบบลวดลายจากเครื่องทรงเทวรูปวัฒนธรรมเขมร ในภาคอีสานพบ 3 สมัยด้วยกันคือ ศิลปะบาปวน ศิลปะนครวัด ศิลปะบายน โดยแบ่ง เป็น 3 ส่วนคือ ส่วนศิวารมณ์ ส่วนรัตพระองค์และส่วนกรองคอ จากรูปทรง 3 มิติ มาสู่รูปแบบ 2 มิติทางด้านแนวคิดได้ใช้แรงบันดาลใจเรื่องความเชื่อในรูปแบบลวดลายที่ปรากฏในส่วนของเทวรูปเปรียบได้กับการสักการะเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์แบบอูตมคติ ผ่านกระบวนการออกแบบวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบลวดลายในแต่ละส่วนให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแบบร่วมสมัยใหม่

2. ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น คือสิ่งสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ ดังนั้นในการออกแบบจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ 4 ประการคือ

2.1 ประโยชน์ใช้สอย (Useful or Function) ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในแต่ละชุดมีความแตกต่างด้านประโยชน์ใช้สอยที่ต่างกันตามลักษณะการใช้งานและรสนิยมของผู้ใช้ในแต่ละคนสอดคล้องกับแนวคิดของ (วีรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์, 2527) กล่าวไว้ว่า หลักการออกแบบมิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่เป็นเพียงแนวทางของความคิดสำหรับผู้ออกแบบเพื่อสร้างงานศิลปะให้มีรูปแบบตามที่จินตนาการไว้ การออกแบบโดยเฉพาะในด้านเกี่ยวกับการสนอง

ความต้องการของมนุษย์ งานนั้นจะต้องออกมาจากความมุ่งหมายที่วางไว้รูปทรงของแบบมาจากหน้าที่หรือความมุ่งหมายในการใช้ (Form Follows Function)

ตัวอย่างเลือกใช้ผ้าฝ้ายพื้นเมืองสีด้า เนื่องจากมีความสอดคล้องกับสีของแจกันหูช้างในสมัยวัฒนธรรมเขมร กระเป๋าผ้าใช้ผ้าพื้นสีธรรมชาติเน้นการใช้งานแบบไม่ซับซ้อนเรียบง่าย หยิบใช้งานได้สะดวกเหมาะกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมีส่วนประหยัดพลังงานและลดโลกร้อน ผ้าพื้นเมืองย้อมครามลวดลายเขมร สร้างลวดลายให้สอดคล้องกับการใช้งานประเภทผ้าพันคอและผ้าเช็ดหน้าซึ่งคุณสมบัติของครามช่วยลดอาการแพ้หวัดได้เป็นอย่างดี การจักสานพัดลวดลายดอกสี่แฉกที่มีลักษณะรูปแบบลวดลายในวัฒนธรรมเขมร มีขนาดที่พอเหมาะกับการพกพาสามารถพกใส่กระเป๋าได้ง่ายสะดวกสบายในการใช้และชุดแจกันจากดินพื้นบ้านสามารถนำไปใช้ตกแต่งตามสถานที่ที่ผู้ใช้เห็นแล้วว่ามีเหมาะสมในรูปแบบร่วมสมัยความงามสนองตอบอารมณ์ของผู้ใช้ทำให้เกิดคุณค่ามากขึ้น

2.2 ความงามทางศิลปะ (Sense of Beauty) ผลิภัณฑ์พื้นถิ่นทั้ง 5 ชุดมีคุณค่าความงามทางศิลปะที่ชัดเจน เนื่องด้วยการนำเอารูปแบบลวดลายในวัฒนธรรมเขมรมาใช้ในการจัดวางลงบนผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในแต่ละชิ้นลวดลายแต่ละชิ้นมีท่วงทำนองและจังหวะที่ผสมกลมกลืนระหว่างอดีตและปัจจุบันได้อย่างลงตัวสอดคล้องกับแนวคิดรวยยอดกับการอุปมาอุปไมยโดยนักคิดกลุ่มตีคอนสตรัคชั่นกล่าวว่า คำใดคำหนึ่งในแต่ละคู่จะมีความสำคัญหรือมีคุณค่าที่ดีกว่าอีกคำหนึ่งเช่น มีด-สว่าง สวย-น่าเกลียด ตา-ขาว เป็นต้น นักออกแบบได้หาจุดกึ่งกลางระหว่างความขัดแย้งหรือตรงข้ามกันโดยใช้การผสมผสานการซ้อนทับให้สามารถกลมกลืนอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัวปริมาณของความแตกต่างจึงดูเท่ากันไม่มีอะไรโดดเด่นกว่ากัน

2.3 คุณสมบัติของวัสดุและเศรษฐกิจ (Material & Economic) วัสดุที่นำมาใช้ในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นแต่ละชิ้นผ่านการคัดเลือกจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่สอดคล้องสัมพันธ์กับกลุ่มชุมชนที่ทำการผลิตชิ้นงานทุกชิ้นเพื่อให้ลดต้นทุนในการผลิตก่อนที่จะนำจัดจำหน่ายต่อไป

2.4 แบบอย่างและวัฒนธรรม (Style & Culture) การออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นกับลวดลายเขมรในอีสาน สื่อสารเรื่องราวของรูปแบบลวดลายได้อย่างชัดเจนและลงตัวมากที่สุดด้วยมีการเชื่อมต่อระหว่าง ความเก่า+ความใหม่ ผ่านรูปแบบลวดลาย 3 มิติ สู่รูปแบบลวดลาย 2 มิติ ทำให้เรื่องราวในส่วนของวัฒนธรรมไม่เลือนหายและคงอยู่ตลอดไป จากคติความเชื่อเดิมผสมผสานกับความเชื่อใหม่สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับแนวคิดของ

วัฒนธรรมการออกแบบที่เป็นอิสระยึดหยุ่นด้วยการค้นหาเอกลักษณ์ของสังคมและสัญลักษณ์ทางวัตถุที่ถ่ายทอดแทนอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ “เมมphis สไตล์ (Memphis style)” ก่อกำเนิดมาจากความรู้โดยสันชาตญาณและจินตนาการ ที่สนองความต้องการทางจิตใจ และแนวคิดประโยชน์ใช้สอยด้วยดีไซน์ที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารขยายพรมแดนทางพฤติกรรมของมนุษย์

3. จากการศึกษาและออกแบบผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น เพื่อเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มชุมชนในพื้นที่เขตจังหวัดอุดรธานีจำนวน 5 กลุ่ม 5 ชุดผลงาน สอดคล้องกับรูปแบบแนวคิดสไตล์ร่วมสมัยซึ่งหมายถึงการผสมผสานรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายในช่วงเวลาเดียวกันเรียกว่าเป็นงานคอนแทมโพรารี หรือที่หลายส่วนใหญ่รู้จักในชื่อว่า “งานร่วมสมัย” ลักษณะการสร้างสรรคมีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่างของงานออกแบบร่วมสมัยในยุคแรกๆ ทำให้ได้สื่อสารเรื่องราวข้อมูลประวัติศาสตร์ศิลปะอีสานได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

ปรัชญาการออกแบบที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเพื่อมวลชนจากความเชื่อดั้งเดิมสู่ความเชื่อใหม่ผสานกลมกลืนสอดคล้องเป็นหนึ่งในเดียวระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เชื่อมต่อกันโดยเทคนิควิธีการแบบร่วมสมัย และการสร้างสมดุลระหว่างเก่าและใหม่

เอกสารอ้างอิง

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2527). **การออกแบบเครื่องเรือนสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2533). **ศิลปะขอม เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: ศูรสภา.

เอกชาติ จันอุไรรัตน์. (2551). **สไตล์ในงานดีไซน์**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.

Jessup, H. I. (2006). **Masterpieces of the National Museum of Cambodia: An Introduction to Collection**. Hong Kong: Orientations.